

VOCABULARI ROSSELLONÈS ¹

A

abatut m. — Ruixat. Averse.

s'abimissar v. — Consumir-se, delir-se. Se consumer.

s'acatar v. — Abaixar-se, inclinar-se. Se baisser.

s'aclapar v. — Acotar-se, abaixar-se. Se baisser, s'accroupir.

acocolits adj. — Ajupits i estrets l'un contra l'altre. Blottis.

adiu interj. — Adéu. Adieu.

adupit adj. — Adormit, maimó. Lymphatique, ramolli.

aflancar. — V. *flacar*.

afram m. — Golós, menjador. Glouton.

afreiturar v. — Necessitar, trobar a faltar. Trouver à manquer.

No hi ha res de malmenat que no sigui afreiturat.

(Proverbi)

aganyit adj. — Amagrit. Déprimé.

agulla f. — Rec vora d'un camp. Ruisseau champêtre.

ahir adv. — Pronunciat amb *r* sensible en rossellonès: **airt**

aibre m. — Arbre.

aigatge m. — Rosada. Rosée. Cf. *roda*.

aigueròles a. pl. — Suc aigualit. Sauce noyée.

aïna f. — Eina. Outil.

A dolent feiner, cap aïna no li va bé.

(Proverbi)

això pron. *A'xo'n Pere, A'xo'n Pep* etc. Fórmula usual a tot el Rosselló, sobretot a la Salanca, equivalent a *A can Pere, A can Pep* etc., fr. chez.

ajustar v. — Afegir. Ajouter.

albé m. — Vent de llevant, vent de mar. Vent marin.

Vent d'albé, pluja al carrer.

(Proverbi)

alé. — V. *aré*.

alfè m. — Fenc. Foin.

Mosca, mosca vermenera,
Vés a jaure a la figuera,
Foc i palla i gra d'alfè,
Vés-te'n tu, que no vals re.

(Fórmula infantil per saber qui ha de parar).

¹ Hom ha distingit sistemàticament la *o* oberta de la *o* tancada (pronunciada *u* en el Rosselló) accentuant, amb accent greu o agut respectivament, t o t e s les *oo* tòniques.

Qui treballa, menja la palla,
qui fa pas re, menja l'alfè.

(Proverbi)

alimàries (olimàris) f. pl. — Escarafalls, postures. Extravagances, manieres.

allandar v. — Obrir totalment. Ouvrir totalement.

allí adv. — Al Rosselló es dóna la preferència a l'ús d'aquest adverbí sobre el d'*allà*, mentre que al Vallespir *allà* és el més usat.

s'allongar o **se llongar** v. — Ajaçar-se. S'allonger. Mot peculiar de Conflent; a Rosselló s'empra el francesisme *se cotzar*.

alzena f. — Alena, instrument del sabater. Alène.

amarell m. — Mesura de capacitat per a gra (Vallespir).

Els cirurgians d'abans, per paga, se contentaven d'un amarell de segle.

(Mn. CASAPONCE)

amoixit adj. — Carabassat.

amóra f. — Móra (de morera o d'esbarzer). Mûre.

amorera f. — Morera. Mûrier.

anar v. — La primera persona del singular del present d'indicatiu d'aquest verb és, en general, al Rosselló, *vai*, però a Calça i alguns altres llocs diuen *vau*.

andà m. — Lloc on es tanca el ramat. Bergerie.

Andriu. — Forma que pren el nom de fonts *Andreu*, que ge-

neralment s'usa en aquesta última forma al Rosselló, en el proverbi rossellonès :

Per Sant Andriu, la perxa sobre l'oliu.

anell m. — Anyell. Agneau.

anóga. — V. *nóga*.

anónt. — V. *arónt*.

aper (əpé) f. o pea f. (plural : *les apers* o *les pees*). — Arada. Char-rue.

apuntar v. — Preparar, aparellar, disposar. Préparer.

Apuntar tot ço que cal per se vestir.

arandòla f. — Oreneta. Hiron-delle. (Vallespir). Cf. ross. *olendra*.

arbóç. — V. *llipòti*.

aré o **alé**. — Interjecció que empren les dones, més particularment, quan es troben al carrer o en tot altre lloc. Equival sovint a *apa*, fr. *allons*; d'altres vegades al nostre *bé!* fr. *bien!*

Aré, vina!

Aré, ja farem el que caldrà!

Les peixoneres del Barcarès criden : *aré, al pei, dones!*

argelac m. — Argelaga. Genêt sauvage.

armari. — El poble el fa femení al Roselló.

arónt o **anónt** adv. — Formes vulgars rosselloneses de l'adverbí *on*.

arpa f. — Grapa, urpa. Griffes.

Si me cau a les arpes n'eixirà
blau com un fetge!

Te li va ficar un cop d'arpa.

També es diu *urpa*, amb el mateix significat que a Barcelona.

arpada f. — Cop d'arpa, empenya, urpada. *Poussée, coup avec la main, coup de griffe.*

arpallan m. — Homenàs. Grand gaillard. No hi ha forma especial per al femení; tractant-se d'una persona d'aquest sexe, es diu:

I quin arpallan de dona!

arramir v. (Ind. Pres. 3 *arra-meí*). — Posar a l'abric. *Ranger, garer.*

arreu adv. — Tot seguit. *Tout de suite, aussitôt.*

arrodit adj. — Arrupit. *Pelotonné, recroquevillé, rétréci.*

arrufit adj. — Arrugat. *Froncé, ridé, plissé.*

arrumar v. — Socarrimar. *Rous-sir, brûler.*

asclaire m. — Barroer. *Maladroit.*

asclar v. — Estellar, obrir en dos. *Fendre.*

assapeït adj. — Sense suc, sec. *Sec.*

ataular v. — Caure de costat, parlant d'un carro. *Verser.* Hi ha també la variant, menys freqüent, *taular.*

atudar v. — Apagar. *Éteindre.* *Apagar* també s'usa, sobretot a Conflent i Vallespir.

aviram m. — Ultra el significat general, té al Rosselló el de

golafre, persona que gasta molt; *personne avide.*

I quin aviram!

És una família d'avirams.

B

babau m. — Papu; espantall. *Loup-garou; croquemitaine.* També s'usa en el sentit de 'beneit', com a la Catalunya espanyola.

babòt m. — Corc (del gra). *Charançon.*

baldaments! interj. — Quina sort! *Ainsi soit-il!*

bardissaf. — Filad'arbusts. *Haie.*

bastiment m. — Vaixell. *Bateau.* Terme genèric.

batedór m. — Picador. *Instrument de bugadera per a picar la roba. Battoir.*

batzana f. — Eixarranca, joc dels infants; hi juguen més aviat les noies. *Marelle.*

bedòs, -òssa adj. — Que pronuncia *f* per *s*.

belitresca f. — Vagància. *Dés-oeuvrement, flânerie.* Frase: *córrer la belitresca* 'rodar la bola'.

belleu adv. — Potser. *Peut-être.*

bertranada f. — Bestiesa. *Drôlerie.*

bespilla f. — Espurna, centella, *guspira. Étincelle.*

beverris m. — El qui beu sempre. *Buveur invétéré.*

biatilles f. pl. — Menuts d'un cap d'aviram. *Béatilles, abatis.*

bigarrat adj. — Viat. *Rayé.*

bigòs m. (pl. *-òssos*). — Instrument aratori. Bident.

bispa f. — Aire fred, viu. Bise, air vif.

blat indi. — Blat de moro. Maïs.

blegadissa f. — Articulació. Articulation.

blegar v. — Plegar, vinclar. Ployer.

bling m. — Plec, doblec. Pli.

Quants blings hi faig f

blingar v. — Doblegar. Ployer.

bóa. — V. bósa.

bòfo m. — Bufetada, cop. Soufflet.

Terme familiar i pintoresc.

bolarassa f. — Bola grossa.

Grosse boule.

Quatre bolarasses de blan per un sou.

(Crit del marxant de vela i fil.)

bolilla f. — Encenall. Copeau.

bolòrda f. — Bellugueig de gent, multitud popular, turba. Foule.

bordegàs m. — Bord. Bâtard.

Es pas bordegàs qui als seus sembla.

(Proverbi.)

bornyiòla f. — Embotiment provocat per un cop. Bosse.

borratxa. — Botella de couro. Gourde.

borruga f. — Berruga. Verrue.

bósa f. — Buina. Bouse. Al Rosselló en general es diu *buina*; *bósa* és un terme propi de Montner. A Estagell diuen *bósa*.

botarada f. — Obstacle per a aturar l'aigua, taparussa. Di-gue miniature.

botàs m. (Vallespir, Muntanya) o **botit m.** (Plana). — Flux de l'aigua que arriba en un rec. **Afflux, flux.** Els nens el segueixen tot cridant :

El botit arriba !

botat adj. — Inflat, botit. Gonflé, enflé.

Botat com un galàpat.

botólla f. — Petit tumor. Ampoule.

botzida f. — Empenta. Bousculade.

briba f. — Fer la ~. Errar amb poques ganes de treballar.

brifar v. — Menjar amb golafre-ria. Bâfrer.

brigolar v. — Aixafar, esbocinar. Briser, mettre en pièces.

brisets m. pl. — Pas de dansa. Entrechats.

briu m. — Animació. Animation, brio, capacité.

bruig m. — Brogit. Bruit.

No puc suportar aquei bruig. Són gent que estimen pas el bruig.

brúnyer o brunyir (menys fre-qüent) **v.** — Brunzir. Vibrer.

brunzinar v. — Sinònim de *brúnyer*.

S'ouen a brunzinar les abel-les.

Escóta com brunzina el meu escaibre.

brutinyó m. — Persona bruta. Souillon.

bufet m. — Manxa. Soufflet. A
 Confient diuen *manxa*, com al
 Principat.
 bullinadà f. — Sopa de peix.
 bunyeta f. — Bunyol. Beignet,
 crêpe.
 busaròc, -òca adj. — Poc seriós;
 babau, beneit. Frivole, badin;
 sot, stupide.
 busigar v. — Remenar, manejar.
 Tripoter.
 busim m. — Brogit, fressa. Bruit,
 tapage.

C

cabòta f. — Forc (d'alls). Tête
 (d'ail).
 cabotilla f. — Peix menut per a
 la bullinada. Grondin.
 cairat m. — Cabiró. Soliveau.
 se calcinar v. — Despacientar-
 se. Se morfondre.
 calestró m. — Caletre. Tête, rai-
 son. Usat sobretot en l'expres-
 sió *perdre el calestró*. Però tam-
 bé se sent en alguna altra fra-
 se, com *tenir un mal calestró*.
 calmàs m. — Baf, xafogor.
 Temps lourd.
 cambajó m. — Pernil, garró.
 Jambon.
 canalòt m. — Canaleta per on
 raja l'aigua. Goulot.
 canarissa f. — Carreró cobert
 sense eixida. Impasse couverte,
 cul-de-sac.
 canyissat m. — Canyís. Claie de
 roseaux.
 canyó m. — Gargamella. Gosier,
 gorge.

capçana f. — Cofadura d'infant.
 Bourrelet.
 capde! interj. — Exclamació o
 renec equivalent a *fatxos, ca-
 ram; sapristi, bigre*.
 capóll m. — Punta de la baldufa.
 Tête d'une toupie. *De capólls*:
 de cap per avall, la tête en bas.
 carabassat adj. — Passat, tou;
 es diu de la fruita i d'algun lle-
 gum, quan comença a entrar en
 descomposició i es torna moix
 abans de podrir-se. Passé, gâté.
 carallada f. — Bestiesa, facècia,
 cosa de poca importància. Bê-
 tise, plaisanterie, bagatelle.
 carallasso, -assa adj. — Bèstia.
 Nigaud.
 carallejar v. — Ésser de broma.
 Badiner.
 cardina f. — Cadenera Char-
 donneret.
 carmallers m. pl. — Clemàstecs.
 Crémaillère.
 carpan m. — Cop de mà a la
 cara, bufetada. Soufflet. Terme
 popular i pintoresc.
 carrisc-carrasc m. — Xerric-
 xerrac. Crécelle.
 carrisquejar v. — Cruixir. Cra-
 quer, grincer.
 carxòt m. — Bufetada. Soufflet.
 cascarina f. — Boleta. Petite
 branche d'arbre.
 catlleua. — *Fer* ~. Bascular.
 Basculer.
 catxo, -a adj. — Mut, tranquil.
 Tranquille.
 caveca f. — Òliba. Chouette.

Sord com una caveca.

(Comparança popular)

- El crit d'aquest ocell, segons la interpretació popular, diu: *moriu, moriu!* Per extensió, significa també *dona beneïta*.
- centenat** m. — Centenar. Centaine.
- cervellí**. — V. *xervellí*.
- cintar** v. — Cenyir, embolcar. Ceindre, ceinturer.
- Amb nou borrassos el 'guessen pas pogut cintar.
(Expressió popular)
- clafert** adj. — Ple, farcit. Rempli, convert.
- clavellada** f. — Rajada. Raie.
- clavillar** (*kløbiljá*) m. — Turmell. Cheville.
- clenxinar** v. — Pentinar, fer la clenxa. Peigner, faire la raie.
- clica** f. — Banda, partit. Bande, clique.
- cliquetes** f. pl. — Castanyoles. Cliquettes.
- closquilles**. — Cercar ~. Buscar raons. Chercher noise.
- coat** adj. — (Ou) covat, passat, podrit. Couvi.
- codena** f. — Cotna. Couenne.
- còfa** f. — Còfia. Coiffe.
- cofada** f. — Clatellada. Coup sur l'occiput.
- cofar** v. — Tapar el cap amb gorra, barret o altra cobertura; pentinar. Coiffer.
- M'han ben cofada avui en aquest saló; hi tornaré.
- cogòt** m. — Clatell. Occiput.
- colcòm**. — V. *qualcom*.
- congeminar** v. — Conjunimar. Combinar.
- corbàs** m. — Corb. Corbeau. També es diu *gòrb* i *còrb*.
- cordell** m. — Cordill. Ficelle.
- Es llarga com un cordell,
Té dents com un cadell:
La romeguera.
(Endevinalla).
- córrer** v. — Ind. Pres. 3 *cór* (*kúrt*), 4 *corrim*, 5 *corriu*; fut. *corriré*, etc.; cond. *corrirü*, etcètera; ger. *corrint*; part. *corregut* o *corrit*.
- cossòls** m. pl. — Fonaments d'un edifici. Fondements.
- Aquesta casa té bons cossols.
- cotiu** adj. — *Deixar estar* ~. No parlar-ne més. Laisser de côté.
- cótna** f. — Brutícia. Crasse.
- se cotxar**. — V. *s'allongar*.
- cótze** m. — Colze. Coude.
- cremida** f. — Nyicris, persona feble. Avorton, personne faible.
- crisma** f. — Caspa. Crasse de la tête.
- crivell** m. — Garbell. Crible.
- crocat** adj. — Corcat. Charançoné, gâté, vermoulu.
- crusca** f. — Cop donat sobre el cap amb els nusos dels dits, essent el puny clos. Chique-naude.
- cuca** f. — Llémena. Lente de pou.
- cuitir** v. — Cuitar. Se presser. Amb tot i que es diu *cuitir* en lloc de *cuïtar*, en el present diuen *cuïta*.

D

dalt. — V. *nalt*.

de debónes loc. adv. — De debò.

Pour de bon.

degallar o desgallar v. — Fer malbé, malbaratar. Gaspiller.

Entre blat i palla, més n'hi ha, més se'n degalla.

(Proverbi.)

demest prep. — Entre. Parmi.

Hi ha en ús també les variants *demès* i *demet*.

Demest els seus amics.

Demès dels seus amics.

desalapat adj. — Desvergonyat, descarat. Espiègle.

desasset, desavuit, desanòu (o disasset, disavuit, disanòu).

— Són les formes rosselloneses en lloc de *disset*, *dívuit*, *dinou*.

desbiscantar v. — Denigrar. Débîner.

descapbillar v. — Tirar per terra. Renverser.

Descapbillar el tap en el joc de boles.

Descapbillar una patota a les baragues de la fira.

desconseguir v. — Seguir la pista d'algú. Filer.

descossolar v. — Destruir els fonaments, minar. Saper.

deseixit adj. — Afinal, fet a la vida. Dégrossi, civilisé.

desgallar. — V. *degallar*.

desgarriar v. — Extraviar, esgarriar. Égarer.

desmargar v. — Desmanegar; espatllar. Démancher; démolir.

Desmargar el martell.

M'ha desmargat el pany.

desnuïllador m. — Articulació. Articulation.

Se va esfonsar el dit dins l'ull fins al darrer desnuïllador.

desnuedar o desnuïllar v. — Desllorigar. Désarticuler.

despatllar v. — Espatllar. Dé-ranger, détraquer.

despit m. — Picardia. Espièglerie.

despitejaire m. — Entremaliat. Espiègle.

desquitllar v. — Capgirar, fer caure. Renverser.

destetar v. — Desmamar, deslletar. Sevret.

destret m. — Malestar. Malaise.

disasset etc. — V. *desasset* etc.

dolent adj. — Al Rosselló, s'empra no sols com a predicat, sinó també precedint el substantiu, en el qual cas també es pot dir *mal*.

Quin dolent dia que tinc avui.

dórca f. — Càntir. Cruche.

dur adj. — Es pronuncia amb r sensible: **dúrt**.

E

eima f. — Esma. Discernement.

eixervellar v. — Eixordar. Assourdir, troubler le cerveau.

eixirment o xirment m. — Sarment.

eixirmentar v. — Eixarmentar, collir les sarments podades. Lier, cueillir des sarments.

embafat adj. — Entusiasmat d'algú. Coiffé, entiché.

embarbostir v. — Empastifar. Barbouiller.

L'infant era tot embarbostit de confitura.

Figuradament: *embarbostir de paraules*, empeguntar, inundar de paraules.

embega f. — Cada un dels petits recs per a regar, oberts en les hortes o jardins. Rigole d'arrosage.

embrutir v. (Ind. Pres. 3 *embrut*). — Embrutar. Salir.

emmenucar v. — Esbocinar. Hacher.

empedelec, -eca adj. — Impedit. Perclus, empoté.

emplastrissar v. — Emplastrar, empastifar. Emplâtrer.

La criatura s'havia passat el pa cobert de mel per la cara i en va quedar tot emplastrissada.

en prep. — Precedint un gerundi començat en vocal es pronuncia *ent*: *ent entrant*, *ent eixint*.

a l'encòp loc. adv. — Alhora. En même temps.

s'encrancar v. — Enganxar-se, arrapar-se. Attraper, saisir.

s'endevenir v. — Avenir-se. S'accorder.

Quan n'hom pot pas s'endevenir, cal partir palles.

enfalga f. — Alfàbrega. Basilic. enfarenat adj. — Enfeinat, entusiasta. Affairé, enthousiaste.

enfastigat adj. — Fastiguejat. Dégouté.

s'enforatár v. — Entrar, passar d'amagat, entaforar-se. Se faufler, se tapir.

El cargol s'enforata dins la closca.

s'enfutimussar v. — Enfutimar-se. Se fâcher, se courroucer.

s'engánussar v. — Escanyussar-se, ennuegar-se. S'engouer.

s'engarrapar v. — Pujar ajudant-se de peus i mans. Grimper.

engatar v. — Enganyar. Attraper, tromper.

engomit adj. — Resclosit. Renfermé. *Flaire d'~*. *Sent l'~*.

enllardar v. — Penetrar fins al sagí (*llard* en rossellonès).

Tinc una fam que m'enllarda (Expressió popular.)

s'ennaigar v. — Tenir enveja, migrar-se. Envier, tomber malade d'envie.

ennyurpir v. — Agafar amb les ungles. Saisir.

enristar v. — Travessar. Embrocher.

Enristar el cargol amb una agulla.

Enristar el pollastre amb l'ast.

s'enrossegar v. — Emportar-se quelcom rossegant. Entraîner.

entamenar v. — Encetar. Entamer. Mot rar, usat en el proverbi:

Qui el remena, l'entamena.

entendre v. — Al Rosselló es conjuga: Ind. Pres. 1 *entinc*, Subj. Pres. *entingui*, Subj. Impf. *entingués*.

entir adj. — (entírt m., entíre f.). Enter, sencer. Entier.

entorquillar v. — Entortolligar.

Entortiller. Ex.: ~ *un cordill*.

Per extensió: embolicar (*entorquillar un paquet*).

entrelluscar v. — Entreobrir (la porta o finestra). Entr'ouvrir.

s'enventar v. — Engegar-se a tota velocitat, com el vent.

S'emballer.

envermenat adj. — Ple de cucs. Véreux.

Déu te guard, senyor évol, per la virtut que t'ha donat, tala cosa envermenada, me'n vai pas d'ací que no sigui desenvermenada.

(Fórmula de senyador per a treure els verms).

envistar v. — Encontrar-se amb el galant o amb la promesa.

Voir l'amoureux, l'amoureuse.

Ex.: Una noia diu a la seva amiga, que no ha pogut veure el seu galant: *No has envistat!*

Un jove diu al seu amic, que surt a passeig mentre ell és malalt i no pot sortir: *Envistaràs per jo!* És a dir: veuràs la meva promesa al meu lloc.

enxibornar v. — Ensibornar, en-

ganyar, entabanar. Duper par persuasion, monter la tête, influencer.

El va talment enxibornar que li va fer comprar tot lo que va volguer.

Ja l'ha ben enxibornat, no sembla el mateix home.

enxumar v. — Ensumar. Renifler.

esbombar v. — Esfondrar. Effondrer.

En Joanet havia fet un pont de sorra; el seu company l'hi va esbombar.

He fet una torreta, no me l'esbombis.

El sostre s'és esbombat.

esbrollanc m. — Esvoranc. Déchirure.

escabotar v. (Ind. Pres. 3. *escabòta*). — Escantonar, escapçar. Écorner, décapiter. Ex.: *Un bolet escabotat* (que ha quedat sense cap).

escafit adj. — Esquifit. Étriqué.

escaibre m. — Baldufa. Toupie.

escaig m. — Munt, pilot venut a baix preu. Solde, lot.

escalivar v. — Esporuguir. Effaroucher.

escambaixat adj. — Escamarlat, eixancarrat. Les jambes écartées.

escampillar v. — Esparpallar.

Éparpiller.

escarcaix m. — Gargall, escopinada grossa. Crachat.

escarmussar v. — Mocar, donar una lliçó. Moucher.

- escarrabillat** adj. — Viu, eixerit. Vif, éveillé.
- escarvella** f. — Escletxa, esquerda. Fente.
- escobàs** m. — Escobilló de flequer. Écouvillon.
- escocell** m. — Clot entorn d'un cep de vinya, que fa el vinyater treballant la terra que l'arada no ha pogut atènyer quan han passat els llauradors.
- escocellar** v. — Fer els escocells. Déchausser.
- escofió** m. — La còfia senzilla i negra que es posava sota la còfia de puntes. Escoffion, bonnet.
- escofir** v. — Guanyar-ho tot a altri. Ruiner, tout gagner à son partenaire.
- escondir** v. — Treure, foragitar (algú). Éconduire.
- escopinada** f. — Escopinada. Crachat.
- escorregantar** v. (Vallespir). — Escórrer, afluixar. Vider.
- Els metges... de seguit us parlen de purgues que vos escorreganten.
- (Mn. CASAPONCE)
- escorrilles** f. pl. — Escorrialles, deixalles. Égouttures.
- escorrit** adj. — Assecat. Égoutté, épuisé.
- escotar** v. (Ind. Pres. *escóta*). — Escoltar. Écouter.
- escotzar** v. — Ensopegar, sorprendre. Surprendre. Al Vallespir té el sentit de *copsar*, *tomar*, concepte que a Rosselló s'expressa mitjançant el verb *aguantar* o *agafar*.
- escrassa**. — *Paper d' ~*. Paper d'estrassa. Papier brouillard, gros papier de boucherie.
- s'escrimar** v. — Fer gran esforç sense resultat. S'escrimar.
- escumiralles** f. pl. — Bocins de vaixella amb els quals juga la mainada. Débris de vaisselle dont s'amusement les enfants.
- escúrpit** m. — Escorpí. Scorpion.
- s'esganyolir** v. — Pedre la veu cridant o cantant. Perdre l'ha-leine en criant ou en chantant.
- esgarrafnyar** v. — Esgarrapar. Griffer.
- esgarraixar** o **esgarranxar** (rar) v. — Esgarrinxar. Égratigner.
- esgarrar** v. — Fer malament. Gâcher.
- Si el sastre m'esgarra el vestit, no l'hi pagui.
- esmorteir** v. — Esmortuir. Amortir.
- espapissar** v. — Forfollar paper. Farfouiller.
- s'espavillar** v. — Espavilar-se. Se dégoûdir.
- Prou s'espavilla el jovent !
- espedregada** f. — Lluita a cops de roc. Lutte à coups de pierre.
- espedregar** v. — Lapidar, gitar rocs. Lapidar.
- espellir** v. (Ind. Pres. 3. *espellei*). — Eixir de l'ou ; descloure's, badar-se, esclatar. Éclore ; s'épanouir.
- Quan espelliran les roses, també el meu cor espellirà.

espellotit adj. — Esparracat.

Mis en lambeaux.

espenyir v. — Entreobrir (la porta o finestra). Entr'ouvrir.

espertina f. — Berenar. Goûter.

De Pasqua a Pentecosta, l'espertina és d'una crosta.

(Proverbi.)

espertinar v. — Berenar. Goûter.

espertineta f. — Àpat d'infant. Dînette.

espeternellat adj. — Estirat apàticament, cames ençà, braços enllà. Étalé, étendu.

espiar v. — Mirar. Regarder.

espicassar v. — Picar gra per gra. Picoter, becqueter.

espiterlat adj. — Escarit, enseyant el pit. Décolleté.

s'espletir v. (Ind. Pres. 3 *s'espletei*). — Aconsolar-se cridant o plorant. Soulager sa peine en s'expliquant ou en sanglotant.

Té pena; el cal deixar espletir.

esplomissada f. — Pallissa, lliçada. Râclée.

s'espompir v. — Estar cofoi. Se pavaner, s'épanouir.

Espompit com una bagra.

(Comparança popular.)

esporuc, -uca adj. — Poruc. Penreux.

estacar v. — Lligar. Attacher. *S'estacar*, agafar-se, arraparse. *S'accrocher*.

Un negat s'estaca a totes les barques.

estatgi m. — Sutge. Suie.

estela f. — Estel. Étoile.

Resplendent com una estela.

(Comparança popular.)

esterrissant adj. — Espantós. Terrifiant.

estinflat adj. — Instal·lat mollament. Mollement installé.

estirallar v. — Estiregassar. Tirailleur.

estirgonyar v. — Estireganyar. Étirer, allonger.

estorlocat adj. — Eixebrat, capboig. Écervelé.

estornut m. — Esternut. Éternuement.

estossar v. (Ind. Pres. 3. *estós-sa*). — Deixar per mort. Assommer.

estragina f. — Teranyina. Toile d'araignée.

estrebancar v. — Entrebancar. Faire trébucher. *S'estrebancar*, trébucher.

Atenció, si s'estrebanquen!

estrigo m. — Ortiga. Ortie.

Coent com un estrigo.

(Comparança popular.)

estropassar v. — Entrebancar-se. Faire un faux pas, trébucher.

etsurs m. — Sobressalt. Sursaut.

F

fa. — V. *fatxos*.

fallat adj. — Buit de dins, eixorc. Vide, stérile.

- Una noga, una avellana fallada.
 Un home fallat.
- farda f. — Brutícia. Ordures.
 fargat adj. — Vestit de qualsevol manera. *Accoutré*.
 Anava fargat; anava fargat de tal manera que tothom reia.
 També es diu: *mal o ben fargat*.
 farnat m. — Guisota. *Ratatouille*.
 fasti m. — Fàstic. *Dégoût*.
 fatxos! interj. — *Vatua! Fichtre!* També es diu *fa!* amb el mateix sentit.
 fena f. — Feina. *Occupations, travail*.
 Qui amb dones va i burros mena, ja té fena. (Proverbi.)
- fer v. — La primera persona del singular del present d'indicatiu és normalment *fai*, però hi ha també la forma *fau*.
 La figa te fau, guarda-lé. (Expressió popular.)
- se fer v. — Jugar a un joc determinat. *Jouer*.
 Se fer a totes, se fer a batzana.
- ferrada f. — Galleda (de ferro o de zinc i, antigament, d'aram). *Seau*.
 fiçó m. — Fibló. *Aiguillon*. *Planter el fiçó*, fiblar.
 flata f. — Pal que porta banderes per les festes, generalment dreçat a l'entrada del poble, a la plaça, a les balles. *Mât, poteau*.
- flbastar v. — Embastar, cosir provisòriament amb punt llarg. *Faufiler*.
 flerella f. — Filera. *File*.
 fillòl m. — Al Rosselló es pronuncia *filól* i no *fiól* com a Barcelona i molts altres punts.
 fites f. pl. — Embalbiment del cap dels dits causat pel fred, piulots. *Onglée*.
 flacar o flancar o affiancar v. — Fallar, flaquejar. *Failir, flancher*.
 Pot portar cent bótes de vi i flaca per una agulla de cosir: *L'aigua*. (Endevinalla.)
- flare m. — Frare. *Moine*. Forma pròpia de Rosselló; a Vallespir ja diuen *frare*.
 flasco, -a adj. — Imbecil. *Imbécile*.
 flaüta f. — Flauta. *Flûte*.
 flecó m. — Panet. *Petit pain*.
 flingar v. — Ésser flexible, vinciar-se, fimbrar. *Etre flexible*.
 La llata finga, flexible com l'acer.
- flissada o flingassada f. — Cop de llata o de sarment al cos, a les cames, sobretot.
 fónzo m. — Fons. *Fond*.
 Al fónzo del sac trobarem les engrunes. (Dita popular.)
- fornyigar v. — Furgar. *Fureter*.
 Què fornyiga aquest dintre el meu calaix?

forróll m. — Forrellat. Verron.

Un pam encí, un pam eullà, un
pam que li'n penja: El forróll.

(Endevinalla.)

fossaró m. — Abegot, abellot.

Frelon.

fotral, -a adj. — Bèstia, ximple.

Bèta. També s'usa en el mateix
sentit com a substantiu :

Quin fotral de dona !

franquet m. — Cranc (*cranc* és
desusat al Rosselló). Crabe.

fregadór m. — Fregall. Lavette.

freitura f. — Fretura. Manque.

Els diners li fan freitura.

fretar v. — Fregar fortament.

Frotter.

Se fretava les mans.

frigo m. (o el diminutiu *frigo-*
leta). — Farigola. Thym.

fringaire m. — Galant. Amant.

frixa f. — Freixura. Poumon.

fúger v. — Fugir. Fuir. La ter-
cera persona del singular del
present d'indicatiu és, al Ros-
selló, *fui*.

Al gener la neu s'assenta com
un cavaller, al febrer fui com un
ca llebrer.

(Proverbi).

fusada f. — Coet. Fusée.

G

gaio, -a adj. — Guerxo. Lou-
cheur.

galàpat m. — Gripan. Crapaud.

Terme propi especialment de
la muntanya i Conflent, usat
sobretot en les comparances :
botat com un ~, i quin frotal
de ~ ! (parlant de persones).
Cf. *grapau*.

galetejar v. — Beure a galet
d'una manera abusiva, tornant-
hi sovint. Lever le coude, lam-
per.

galipandàs m. — Home alt,
garrallarg. Dégingandé.

gamarro m. — Gandul. Pares-
seux. Saisset en la poesia *L'Hor-*
tolana l'usa com a nom d'ocell
(gamarús ?).

gamarutxes f. pl. — Picardies
galants. Lutineries.

gamat adj. — Tarat, avariât.
Taré, avarié.

gamberòta f. — Gamba, crustaci.
Crevette.

ganarra f. — Ganduleria. Flem-
me.

ganso m. — Ganxo. Crochet.
Variant pròpia del Vallespir ;
al Rosselló es diu *ganxo*.

ganyidar v. — Grinyolar. Gé-
mir, grincer.

garra f. vulg. — Cama. Gigue,
guibole.

garranxa f. — Esgarrinxada.
Égratignure. Mot rar.

garrapada f. — Esgarrapada.
de garrell loc. adv. — De gairell,
de tort. De guingois.

Anava tot de garrell.

de garripautes loc. adv. — De
quatre grapes. A quatre pattes,
en rampant.

garró m. — Jarret.

gassòt m. — Xopoll, bassella, bassal. Flaque.

gatimell m. — Penjoll, gotim. Grappillon.

gatimóix m. — Confús i avergonyit. Gêné, mal à l'aise, attrapé, embarrassé.

gatlla f. — Guatlla. Caille.

gaunyes f. pl. — Ganyes, brànquies; p. ext. : apòfisis del baix de les galtes. Ouïes, branchies; p. ext. : bajoues.

gerbit o girbit (més usual) adj. — Vestit de qualsevol manera. Accoutré. És rigorosament sinònim de *fargat* i se li apliquen els mateixos exemples.

gèrria f. (žēfi). — Gerra. Jarre.

givert m. — Julivert. Persil.

glorieta f. — Lloc per a pastar, vora del forn. Fournil.

gòda f. — Fleuma, apatia. Flemme, apathie.

Quina goda que tinc!
Caminava amb una goda!

Aquest vocable s'usa també al país de Fenolledes, on es parla llenguadocià.

gòrb m. — Corb. Corbeau.

Negre com un gorb.
(Comparança popular).

granzolar v. — Gronzar. Bercer, balancer.

granyòta f. — Granota. Grenouille.

grapau m. — Gripau. Crapaud. Cf. *galàpat*.

grassilló m. — Llardó. Graillon, creton.

gravilla f. — Graella. Gril.

greixes f. pl. — Créixens. Cressons.

gresala f. — Gibrell de gres o de terrissa que serveix per a rentar els plats i altres coses; generalment està a l'aiguera. Terrine.

grinyolar v. — Rosegar. Grignoter.

grut m. — Segó. Son.

guastar v. — Danyar. Gâter.

guifer m. — Pap. Jabot.

guimbar v. — Gambejar. Gambader.

guinxo. — *Ull de ~*. Ull guerxo. Oeil atteint de strabisme.

guiny m. — Espina, estelleta, punxa. Écharde, saillie, pointe.

guinyolar v. — Grinyolar. Gémir, grincer.

La porta guinyolava.
Com guinyola aquei mainatge!

guiscar v. — Xisclar. Jeter des cris perçants.

guisquet m. — Xisclat. Cri perçant.

H

haver v. — *Fer haver*: Cedir. Céder.

El forner li va fer haver un quintal de farina.

No passis pena, te'n faré haver un parell.

hiretge m. — Desvergonyit, descarat. Espiègle.

ho pron. — *Ho és*: és així, és veritat. C'est vrai.

— L'altre dia vas pendre sucre a ta mare. Ja l'hi diré.

— Quina mentiderassa!

— Ho és!

— Ho és pas!

hòm pron. — Aquest pronom i la seva variant *n'hom* (< *un hom*) són d'ús popular a la Catalunya francesa, on, ultra el valor conegut en la llengua literària, poden tenir el dels pronoms *un* i *si*, i a vegades s'aproximen al de *tothom*.

N'hom iria bé si tothom s'hi ajudava.

Els cirurgians d'embantes [d'abans] enraonaven com hom [com la gent].

hòrre adj. — Grosse, rude, rugós. Rude, grossier au toucher.

Tinc la pell horra.

J

janet m. — Janot. Sot.

jaupar v. — Lladrar. Japper.

jogar v. — Jugar. Jouer. En lloc de *jugo*, *jugues* etc., es diu *jògui*, *jògues* etc.

Qui se lloga, sos plers se joga.
(Proverbi).

joglar m. (**žugglà**). — Músic, tocador de festa major. Musicien.

Joglar pagat d'avança, fa pas bon so.

(Proverbi).

jogueta m. — Juguina. Jouet.

jóve m. — Galant. Amoureux.

judriòla f. — Capsa per a guardar els estalvis, guardiola. Tirilire.

juliana f. — Bacallà (mot que al Rosselló no s'usa). Morue.

L

llagast m. — Llagasta. Tique.

llancar v. — Fugir de pressa. Détaler, décamper.

llaqueta f. — Alosa. Alouette.

lleixa f. — Postada, prestatge. Étagère, rayon.

llembrigo m. — Llombriçol. Nombril, ombilic.

llestare v. — Triar. Choisir.

lletissó m. — Herba lletera. Laiteron.

lletresa f. — Euforbi. Euphorbe.

lleu adv. — Aviat. Bientôt.

Qui lleu denta, lleu disparenta.
(Proverbi.)

llimauc m. — Llimac. Limace.

llipoter m. — Arboç. Arbousier.

llipòti m. — Cirera d'arboç (dita també *arbòç* en rossellonès). Arbose.

llisar v. — Lliscar, relliscar. Glisser.

llisereta f. — Lliscada, relliscada. Glissade.

se llongar. — V. *s'allongar*.

lluernà f. — Cuca de llum. Ver luisant.

lluert m. — Llangardaix. Lézard.

llur poss. — És d'ús corrent i vulgar al Rosselló. Com a adjectiu, la mateixa forma *llur*

s'usa per al femení que per al masculí; com a pronom, el femení és *llura*. Amb el mateix valor que *llur*, però menys sovint, es diu també *seu*.

llurcar v. — Ullejar, mirar amb insistència i vigilant. Reluquer.

Fill, com me llurca aqueixa minyona.

Tota la nit llurcava; és que el seu promès li posava poca atenció.

llussar v. — Llampegar. Faire des éclairs.

M

macadís m. — Macadura. Meurtrissure.

magrantí, -ina adj. — Magret. Maigrelet.

mainada f. — Els infants. Enfants.

malòria f. (*məlóri*). — Malura, malaltia de les plantes i dels animals. Maladie des plantes et des animaux.

malvís m. — Malví. Guimauve.

mandró m. — Fona. Fronde.

manglana f. — Magrana. Grenade.

a manta loc. adv. — Molt, un munt, força. Beaucoup, très. Emprat sobretot cap a Baixàs i en el Conflent.

La meua patota costa a manta de sous.

manuixa f. — Gat. Minet. Terme del llenguatge infantil. Fi-

guradament, s'usa també per una persona o infant manyac, mans.

manxa. — V. *bufet*.

mar. — És sempre femení en el Rosselló.

marellenga f. — Mallerenga; xerraire. Mésange; bavard.

margarideta f. — Bestiola del Bon Déu. Coccinelle.

mastegó m. — Castanya, pinya, mastegot. Beigne, coup de poing.

matacabra f. — Calamarsa. Grésil.

matuet m. — El qui és fill de la barriada de Sant Mateu (Perpinyà) o hi viu. Parlar d'aquesta barriada. És un aspecte particular del dialecte rossellonès, més degenerat, més afrancesat, que per ventura no ix del seu bressol urbà.

meca f. — Moc. Morve.

meitat f. — Mot conflentí equivalent a *litre*.

meniell adj. — *Dit* ~: menovell. Auriculaire.

mentresta f. — Mendastra, menta borda. Mente sauvage.

menudalles f. pl. — Menuts; entremesos. Abatis de volaille; hors d'oeuvres.

més que loc. conj. — Amb que, a condició que. Pourvu que.

Tot fa ventre més que hi entri.
(Proverbi.)

mesuret m. — Mesuró. Petite mesure.

mi-ci o **mi-qui** adv. — Vet aquí. Voici.

millassos m. pl. — Farinetes amb blat de moro. Gaudes.

mistò. — Exclamació pintoresca i popular per dir que una cosa és bonica, admirable.

móix, -a adj. — Carabassat.

a mollega f. — En remull. À détremper.

Qui ten oques a ferrar, que posi els claus a mollega.

(Proverbi.)

molsir v. (Ind. Pres. 3. *molset*).

— Munyir. Traire.

móna f. — Ganyota. Moue, grimace.

monard m., -arda f. — Que fa mones o ganyotes. Grimacier.

monina f. — Mona, simi. Singe.

mónja f. — Mongeta, fesol. Haricot.

moquill m. — Moc. Morve.

mordaixes f. pl. — Molls. Pinçettes.

morròtis m. — El qui sempre fa morros. Boudeur.

mossollut adj. — Carnós, molsut. Charnu, pulpeux.

mossènyer (muséñe) m. — El mosso principal. Chef de culture.

Som mossènyer al Mas de l'Oli.
Ne parlaré al mossènyer.

mósses f. pl. — Trespeus (de la llar). Trépied, servante.

mostollar v. (Ind. Pres. 3. *mostólla*). — Llaminejar; dir entre dents (oracions, etc.). Lécher des friandises; marmotter (des prières etc.).

mostrar v. — Com el barceloní,

el rossellonès expressa amb un sol mot els dos conceptes de 'mostrar' i 'ensenyar', però a la inversa d'aquell el rossellonès solament empra el mot *mostrar*, que així significa també 'ensenyar'.

A un vell gat li cal pas mostrar de ratar.

(Dita popular.)

motjar v. (Ind. Pres. 3. *mótja*).

— Morrejar. Frotter le visage et surtout les lèvres contre une chose quelconque.

Li vàrem fer motjar la farina del plat.

motó m. — Moltó. Mouton.

muntar v. — En lloc de *pujar*, emprat al Vallespir, al Rosselló, especialment a la Salanca, es diu *muntar*, mentre que a Perpinyà també es diu *anar a dalt*.

murgóla f. — Múrgola, mena de bolet. Morille.

Al marc, la murgóla treu el nas.

(Proverbi.)

muscle m. — Musclo. Moule.

N

nalt o dalt adj. i adv. — Alt, dalt. Haut, en haut.

narió m. — Nariu. Narine.

nentilla f. — Llentilla. Lentille.

nentillós adj. — Pigat. Qui a des taches de rousseur.

nevàs m. — Gran nevada. Grande chute de neige.

nin m., nina f. — Noi, noia.
 Garçon, jeune fille. En lloc
 d'aquests mots perpinyanesos,
 a la Salanca diuen *petit, petita*.
 nòc m. — Gavadal (per als porcs).
 Auge.

noella f. — Gargamelló. Luette.
 nóga, anóga f. — Nou. Noix.

noïlls m. pl. — Residu de fruits
 o granes olioses, pinyola. Tour-
 teau.

nòstron adj. poss. — El nostre.
 Notre. S'usa quasi només en
nòstron pare.

nut, -uda adj. — Nu.

nyama f. — Polpa. Chair, pulpe.

nyany m. — Menjar. Nourriture.
 (Terme infantil).

nyasco m. — Nafra produïda per
 un cop. Coup, blessure.

nyaufar v. — Aixafar, aplanar.
 Aplatir.

De la batussa ne va eixir amb
 el barret nyaufat.

Si l'agafi, el nyauafi.

nyicris o nyicritis m. — Per-
 sona dèbil. Avorton.

nyiular v. — Respirar (les per-
 sones) amb el nas. Renifler.

nyòsca f. — Marca resultant d'un
 xoc. Marque résultant d'un
 choc.

nyoscar v. — Fer una nyosca.
 Marquer un objet à la suite
 d'un choc, bosseler.

O

ò adv. — Sí. Oui. Propi del Val-
 lespir i la Muntanya. A la Pla-
 na es diu *sí*.

oir v. — D'ús vulgar al Rosselló.
 La tercera persona del singular
 del present d'Indicatiu fa *ou*.

Ou i no té orelles : La paret.
 (Endevinalla).

òi-tal interj. — Ja ho crec. Bien
 sûr.

olendra f. — Oreneta. Hiron-
 delle. Cf. vallesp. *arandòla*.

oliu m. — Olivera. Olivier.

L'oliu crema tot viu.

Per Sant Andriu, la perxa so-
 bre l'oliu.

(Proverbi).

ordilles f. pl. — Estris, coses
 d'una persona. Affaires, effets,
 objets d'une persome. *Ple-
 gar* ~ : plegar (abs.). Figura-
 dament : no esperar més, en-
 llestir-se a deixar el lloc, plier
 bagages.

en òrri loc. adv. — A desdir.
 Abondamment.

òu adv. — Què diu ? Plaît-il ?
 (Propi del Vallespir).

P

pago m. — Paó. Paon.

Fier com un pago.

(Comparança popular.)

paixit adj. — *Ben* ~. Ben no-
 drit, tip. Rassasié.

pallago m., -ga f. — Adolescent.

Terme propi sobretot de Toïr.
 pallagostí m. — Llagosta. Sau-
 terelle.

pallat m. — Pallús. Litière de paille.

Terra negra fa bou blat, terra blanca fa pallat.

(Proverbi.)

a les palpantes loc. adv. — A les palpentes. À tâtons.

paltrigar v. — Trepitjar. Piétiner, marcher sur.

panna f. — Paella. Poêle.

panxegar v. — Gemegar. Gémir.

panyera f. — Panera. Panière.

papanyanya m. — Papanates. Simple, sot.

papo m., papa f. — Petit insecte. Tout petit insecte.

paradór m. — Bateria de cuina. Batterie de cuisine.

parpallòl (Vallespir, Conflent) o parpanyòl o parpinyòl (Plana del Rosselló) m. — Papanona. Papillon.

parrabostada f. — Llisada forta. Râclée, rossée.

parreguera f. — Corral. Basse-cour.

pastís m. — Fangar. Gâchis.

patana f. — Patata. Pomme de terre. Terme vallespirenc, equivalent al rossellonès *trufa*.

patòrra. — Terme vallespirenc, equivalent al rossellonès *batzana*.

patòt m., patòta f. — Ninot, nina. Pantin, poupée.

patusca f. — Parrabostada.

pea. — V. *aper*.

pebrina f. — Bitxo. Petit piment.

Picant com una prebina.

(Comparança popular.)

pedrejar v. — Fer malbé. Abîmer.

Amb els tantos que li va donar, el va pedrejar per la vida.

Se va pedrejar la salut.

Aquesta ventada ho ha tot pedrejat.

Pobra maleta: me l'han pedrejada.

peirer m. — Paleta. Maçon.

peixoner m. — Peixater. Marchand de poisson.

peixoneria f. — Peixateria. Poissonerie.

pelalla f. — Pelada. Écorchure. pelleròt o pellerotaire m. — Drapaire. Chiffonnier, acheteur de chiffons, de peaux de lapin et de lièvre.

pellòt m. — Parrac (que també es diu). Lambeau.

penjorlina f. — Penjarella. Pendeloque.

penre v. — Fa el gerundi *pre-nint*, el futur *pinré* etc., el condicional *pinrï* etc.

pentecòsta f. — Pasqua Granada. Pentecôte.

De Pasqua a Pentecosta, l'espertina és d'una crosta.

(Proverbi.)

perna f. vulg. — Cama. Gigue, guibole.

peròt m. — Pera menuda de certa qualitat. Petite poire.

pesuc, -uca adj. — Pesat, feixuc. Lourd.

a peu roncòt loc. adv. — A peu coix. À cloche-pied.

pial m. — Peüc. Chausson.

picassa f. — Destral. Hache.
 picòta f. — Pigota, verola. Petite vérole.
 pigre m. — Pebret, gambellut. Vanneau huppé.
 pilsar v. — Trepitjar els raïms. Fouler les raisins.
 pimparrat adj. — Cofoi. Pomponné, épanoui.
 Anava pimparrat d'un cap a l'altre de la sala, espompides les galtes, amb una visible satisfacció.
 pincarda f. — Gallina de Guinea. Pintada.
 pinyata f. — Gros pinyoc. Tas, lot.
 pinyòc m. — Manyoc, grapada. Poignée, tas.
 piòc m., piòca f. — Gall dindi, polla d'Índies. Dindon, dinde. S'usa també figuradament.
 pioquer m. — Indiotaire. Gardien de dindons.
 pita-róig m. — Pit-roig. Rougegorge.
 planósa f. — Parrabostada.
 plugim-plujòt m. — Plovineig, roina. Bruine.
 poal m. — Càntir, cantiret de terra fabricat a Toïr. Cruche.
 a polit loc. adv. — A poc a poc. Doucement.
 porcigóla f. — Cort del porc. Porcherie.
 pórrro m. — Porró.
 potó m. — Petó. Baiser.
 pòu f. — Por. Peur.
 se presar v. — Vanagloriar-se. Se vanter.
 prestatge m. -- Bastida de pale-

ta, estrada feta amb taulons per a poder asseure-s'hi els músics de festa major. Échafaudage ; tréteaux, estrade.
 prilló m. — Penelló. Engelure.
 primór f. (primú). — Mèrit. Mérite.

De fer com els altres hi ha pas primor.

(Proverbi).

S'usa sobretot en les exclamacions *quina primor ! mala primor !* C'est certain, cela va de soi, la preuve est là !
 priure v. impers. — (Ind. Pres. 3 *priu*). Fer picor, pruir. Démanger.
 privitja f. — Picor, pruija. Démangeaison.
 psalm m. — Es pronuncia, en plural, *sáns*.

L'ermità nos va dir els sans.

punxerut o punxut adj. — Punxegut. Pointu.

Q

qualcòm pron. (*kolkóm*). — Alguna cosa. Quelque chose. També es diu *quelcòm*.
 queca f. — Espècie de corranda, que s'acosta a l'endevinalla.
 És pas d'ací lo meu fringaire,
 És pas d'ací, que és de Toïr,
 No és de Toïr, que és de Prada,
 No és de Prada, que és d'ací.
 quinyòl m. — Tascó, cuny ; tros. Coin, taquet ; gros morceau.

Renyegar els quinyòls (expressió popular) : renyar fortament algú.

quitlla f. — Bitlla. Quille.

quitllar v. — Dreçar. Dresser.

quitllo m., quitllereta f. — Pilot. Pile.

Un quitllo de bunyetes, de duros.

De forcs d'all n'hi havia un galant quitllo.

R

rabixa m. — Rabiós, dolent. Rageur.

racar v. impers. — Recar. Regretter, faire à contre-cœur.

Ja me raca d'haver donat la meva adhesió.

rall m. — Grup de xipoteres. Groupe de commères.

ramball m. i adj. — Desordre ; desordenat. Désordre ; désordonné.

Quin ramball en aquesta casa !
Aqueix minyó és un ramball !

Mai t'haguessi cregut tan ramball.

ramballada f. — Flamarada. Flambée.

rameniòt m. — Escura-xeme-neies. Ramoneur.

rasimat m. — Raïmat. Raisiné.

rata-penera. — Rata-pinyada. Chauve-souris.

ràvec m. — Rave. Radis.

rebai o rebaix m. — Rebaixa.

Rabais. *Vendre al rebai* : ven-

dre a baix preu. *Anem, dones, al rebai !* Crit dels venedors ambulants.

rebaixí m. — Fil de pells a l'entorn de les ungles, repeló. Filet de peau autour des ongles.

se rebifar v. — Respondre, redreçar-se. Regimber.

rebitllar v. — Rebatre, gitar. Jeter.

Sa mare li va rebitllar un plat sul cap.

Si t'agafi, te rebitlli a terra.

recòrds m. pl. — Raïms, generalment verds per no haver madurat a temps, que la colla ha descuidat o deixat a les vinyes durant la collita ; els cullen els espigolaires. Grappillons.

refastinyós adj. — Llepafils. Délicat, dégoûté.

regadóra f. — Rec, petit canal al carrer seguint les voreres de les cases. Ruisseau, ruisselet.

regirat m. — Eixebrat. Écervelé.

regritllat adj. — Eixerit com un grill que punteja. Reverdi.

S'estava ben regritllada i fresca sul pas de la porta.

reguitnar v. — Tirar guitzes. Ruer.

a reguitzer loc. adv. — A reguitzell. À profusion.

relleu m. — Deixalles, restes de les postres ; batialles, el que tiren a la quitxalla, en els bateigs, els padrins i altres persones que formen la comitiva. Reliefs du repas ; étrennes je-

- tées aux enfants à l'occasion d'un baptême.
- rembolar v.** — Renyar. Gronder, reprendre.
- El meu amo sempre rembóla.
- remenamarión m.** — Tumult, bullici. Remue-ménage.
- remingòl m.** — Sinuositat. Sinuosité.
- Els remingòls del camí.
- La bicicleta anava descrivint uns remingòls.
- remingolada f.** — En les cançons amb acompanyament instrumental, frase melòdica dita pels instruments sols mentre calla la veu humana. Refrain musical.
- remostegar v.** — Murmurar. Marmotter.
- renyegar v.** — Reganyar. Montrer, remuer visiblement.
- Renyegar els quinyols.
- Renyegar les anques.
- repatana f.** — Lluna (disposició d'esperit del llunàtic). Lune (disposition d'esprit du luna-tique).
- Aqueix home té repatanes!
- repetell m.** — Reflectiment. Réfléchissement, réverbération.
- S'estar estinflat al repetell del sol.
- repetellar v.** — Presentar, mostrar. Exposer, présenter.
- Repetellava un cogot tan gras i lluent!
- repicadís m.** — Acció de repicar vivament, repicadissa.
- repotegar v.** — Reganyar, rondinar. Grommeler.
- respalma f.** — Comporta, restallador de resclosa. Vanne.
- resquill m.** — Esquix, goteta que ressalta d'un líquid que es mou. Éclaboussure, embrun.
- se resquitar v.** — Rescabalar-se. Racquitter.
- ressopet m.** — Ressonó. Réveil-lon.
- retxòtxa f.** — Rebuig. Rebut.
- reumàs m.** — Refredat. Rhume.
- revisurar v.** — Revisar (un treball, una llista). Contrôler.
- ric-ric m.** — Grill (mot que no és popular al Rosselló). Grillon, cri-cri.
- rim m.** — Raïm. Raisin.
- roada f.** — Rosada blanca, gelada, gebrada. Gelée blanche. Cf. *aigatge*. En l'oració popular contra les airades, té, però, també el significat de rosada, significat, altrament, foraster en el Rosselló:
- Sant Cosme i Sant Damià te'n defendran, com la roada del matí de Sant Joan.
- roblec m.** (rūbblék) — Doblec. Pli.
- roblegar v.** — Doblegar. Ployer.
- rodal m.** — Lloc, indret. Lieu, endroit.
- rodón adj.** — Rodó. Rond.
- rondinejar v.** — Romancejar. Lambiner.
- rosquilla f.** — Bescuit en forma d'anell. Gimblette.

rovelló m. — Brou que s'ofereix als nuvis. Brouet.
 rovill m. — Rovell; roina. Rouille; bruine.
 rua f. — Seguit de cagallons. Chapelet de crottin.
 rufa f. — Arruga. Ride, pli.
 rufaca o rufacada f. — Ràfega, Rafale.

S

sacorum m. — Socarrim. Brulé, roussi.
 safrà m. — *Anar al ~*. Fer campana. Faire école buissonnière.
 sàller o sallir v. — Eixir. Sortir.

Pregueu pels pobres petits que vénen de sallir del niu, sí!

(Crit del tudó segons la interpretació popular).

salopeta f. — Brusa lleugera. Sarrau.
 samal bugadera. — Cubell. Cuvier.
 sang. — És del gènere masculí o femení indiferentment en rossellonès.
 se sangreumar v. — Corsecar-se, impacientar-se. S'impacienter.
 sanglót m. — Singlot. Hoquet.
 sangsuga f. [pronunciat habitualment **sunsúgø**]. — Sango-nera. Sangsue.
 sarcir v. — Sargir. Repriser.
 sarda f. — Sardina. Sardine.
 savuc m. — Saüc. Sureau.
 sé m. — Si. Poitrine, sein.
 secutida f. — Sotrac; forta emoció. Secousse.

Va rebre una secutida tal, que n'és malalt.

secutir v. — Sacsejar. Secouer.
 segur adj. — En rossellonès es pronuncia amb -r sensible (**se-gúrt**).

sélvia f. (**sélbi**) f. — Serva. Sorbe, corme.

semblar v. — Assemblar-se. Ressembler.

És pas bordegàs qui als seus sembla.

(Proverbi).

sénia (**séni**) f. — Sínia. Noria, réservoir pour l'irrigation.

sequinell adj. — Dessecat. Des-séché.

Figues sequinelles.

Tenia el cogot sequinell i aruít.

serrill m. — Serradures. Sciure.
 servECIAL m. — Lavativa, crestiri, ajuda. Lavement, clystère.

singlantana f. — Sargantana.
 Petit lézard, gecko.

siure m. — Suro. Liège.

sóc m. — Soca, tronc d'arbre tallat. Billot, souche.

Qui té socs pot fer estelles.

(Dita popular).

sodriLLAR v. — Sotragar, sacsejar; amonestar durament. Secouer d'importance.

solà m. — Solana, solei. Côté exposé au midi.

solaments adv. — Sols, solament. Seulement.

somicar v. — Ploriquejar. Pleurnicher.
 soviný adv. — Sovint. Souvent.

T

tabalar v. — Insistir, importunar. Insister, importuner.

El va tabalar fins tant que va tenir satisfacció.

Sempre el tabala i l'enfada a la llarga.

talaiar v. — Mirar. Regarder.
 Terme propi de Baixàs. Al Rosselló, en general, es diu *espíar*.
 tambre m. — Barret fort. Chapeau dur, haut de forme, melon.

tampa f. — Tapa, finestró de vidriera. Couvercle, volet de porte vitrée.

taparussa f. — Obstacle per a aturar l'aigua, botarada. Digue miniature.

taular. — V. *ataular*.

tauler m. — Taulell d'artesa, obrador. Établi.

El tauler del sastre.
 Amb un salt era sul tauler.

taupa f. — Talp. Taupe.
 taüt, -üda adj. — Buit de dins. Creux, vide.
 teina f. — Orgia. Bombance, orgie. En la frase *fer la teina*.
 tibòla f. — Tiberi, orgia, tabola. Noce, bombance. Es diu molt : *menar tibola*.
 timbau m. — Timba. Précipice.
 tindar v. — Sonar agut. Tinter.

tiró m. — Ànec petit. Caneton.
 tiróll m. — Pal gros, tronc. Gourdin, bûche.
 tòca-tòca loc. adv. — Donant i rebent alhora, toquem i toquem. Donnant-donnant.
 tófa f. — Tòfona. Truffe.
 tòina f. — Bufetada. Soufflet.
 topeta f. — Garrafó petit per al rom o altre líquid. Carafon.
 topetòni m. — Baralla, brega, cri-dòria. Querelle, chamaillerie.
 tòrca f. — Tela de netejar el paviment. Toile du pavé, frotoir.
 torònjo m. — Taronja. Orange.
 toscano m. — Toix, cap-gros. Sot, stupide.
 tosquirar v. — Tondre, xollar. Tondre.

Vingui bestiar de llana i tosquirarem.
 (Dita popular.)

tòtos m. pl. — Ossets per a jugar, cast. *tabas*. Osselets.
 trampellada f. — Llisada. Râclée.
 trascar v. — Trescar, fugir de pressa. Détaler, accélérer le pas.
 trastejar v. — Trafeguejar, trotar curt. Trottiner.
 trastos m. pl. — Habituds. Habitudes.

Aquesta persona usa d'uns trastos que no m'agraden.
 Quins trastos teniu !

trebutjar v. — Sotragar, trabucar. Agiter.

trefugir v. (Ind. Pres. 3. *trefu-gei*). — Tremolar, escriuir-se. Trembler, frémir.
 trialles f. pl. — Peladures. Épluchures.
 tribena f. o tribó m. — Barrina, tribenell. Vrille.
 trossar v. — Bolcar. Emmailloter.
 de trucalembut loc. adv. — De poc valor. De peu de valeur, au décrochez-moi ça.
 trufa f. — Patata. Pomme de terre.
 tumar v. — Tossar, donar un cop amb el cap. Cosser, cogner de la tête.

Fuig, que si te tuma la vaca!
 Vaig tumar amb la paret.

U

ujam m. — Aviram. Volaille.
 unguany adv. — Enguany. Cette année.
 userda f. — Alfals. Luzerne.

V

valer v. — *Bé val que*: Sort que, heureusement que.
 variejar v. — Desvariejar. Délirer, extravagner.
 verm m. — Cuc, especialment el del cos humà. Ver.
 vermenera adj. f. — *Mosca ~*. Mosca vironera. Mouche bleue.
 voler v. — Amb tot i que al Ros-selló no sona mai la *ll* com a *i*, la primera persona del sin-

gular del present d'indicatiu d'aquest verb es pronuncia *vui*.
 se voludar v. — Rossegar-se pel sòl. Se traîner.

Els infants se voluden.
 El gos, l'ase se voluda.

vormell m. — Moc. Morve.
 vòstron adj. poss. — El vostre. Votre. Com *nòstron*.

X

xabeca f. — Sinònim de *caveca*.
 a xacamallà loc. adv. — Cama ací cama allà. À califourchon.
 xapa f. — Força llengua, aplom. Bagout.
 xaperòtes f. pl. — Mullader. Mouillures.
 xerritar o xirritar v. — Xerricar.
 xervellí o cervellí. — Soroll; esquellots. Charivari.
 xicòria f. — Xicoira. Chicorée sauvage.
 ximar v. — Beure molt. Boire, lamper.
 xinxirinxinà f. — Ball del gitano, acompanyat d'una repicadissa dels punys sota les barres. Danse gitane.
 xipòt m. — Xafarderia. Potin, cancan.
 xipotejar v. — Remenar; xafardejar. Tripoter; faire des can-cans.
 xipoter m. — Xerraire. Bavard.
 xirimpíu m. — Xarampió. Rougeole.
 xirment. — V. *eixirment*.

xopóll m. — Fangar. Gâchis.

xuc m. — Suc. Jus, sauce, liqui-
des.

xucar. v. — Sucar. Tremper.

xuia f. — Seny. Jugeote.

xurmar o **xurru**par v. — Xar-
rupar. Boire en aspirant, lam-
per à petits coups, buvoter.

CARLES GRANDÓ